

Tygielski, Wojciech

"Studia z dziejów epoki renesansu", pod
red. Henryka Zinsa, Warszawa 1979 :
[recenzja]

Przegląd Historyczny 71/4, 865-866

1980

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

Antonius Fekete Nagy, Victor Kenéz, Ladislaus Solymosi, Geiva Erszegi,
Monumenta rusticorum in Hungaria rebellium anno MDXIV, Publicationes Archivi

728.

Dla każdego historyka oczywista jest konieczność ciągłego publikowania nowych, rozszerzonych zbiorów źródeł, dlatego też z uznaniem należy powitać wydanie tomu „*Monumenta rusticorum*” dotyczącego powstania chłopskiego Dozsy z 1514 r. Z uznaniem tym większym, że mamy tu do czynienia z solidną i kompetentną pracą edytorską (choć nielaskawy los dał mi do rąk egzemplarz nieco zdefektowany). Jak zaznaczają na wstępie wydawcy, oparli się oni głównie na wieloletnim dorobku zmarłego już Antoniusa Fekete Nagy. Po dokonaniu niezbędnych uzupełnień i rozszerzeniu kwerendy archiwalnej, trudnej z uwagi na rozproszenie źródeł, „*Monumenta*” mogły ukazać się w 1979 r.

Przy publikacji 422 dokumentów (i innych źródeł) z lat 1513—1535 oraz 4 z lat 1552, 1554, 1571 i 1584 zastosowano zasady edycji omówione przez wydawców we wstępie, a stanowiące *novum* w praktyce węgierskiej. Dużą wartością wydawnictwa są staranne indeksy — chronologiczny, imion i nazw (geograficznych oraz etnicznych), terminów czeskich, niemieckich, węgierskich, włoskich i łacińskich. Korzystanie z „*Monumentów*” ułatwiają zebrane osobno rejestry, a całość zamykają trzy grupy tablic obejmujące: podobizny kilkudziesięciu fragmentów i całości dokumentów, dwu miniatur oraz 23 pieczęci.

T. J.

Studia z dziejów epoki renesansu, pod red. Henryka Zinsa, PWN, Warszawa 1979, s. 332.

Historycy lubelscy wydali w ubiegłym roku tom studiów poświęconych — jak to określa tytuł — epoce renesansu, XVI i częściowo XVII wiekowi. Fakt, że na to obszerne wydawnictwo złożyły się prace badaczy z jednego ośrodka uniwersyteckiego, implikował znaczną różnorodność tematyczną poszczególnych artykułów, dla których niełatwo było znaleźć wspólny mianownik.

Redaktor tomu, Henryk Zins, podzielił je na dwie grupy: „*W kręgu nauki i wychowania*” oraz „*Z dziejów kultury umysłowej i artystycznej*”. W części pierwszej umieścił własny szkic przedstawiający przemiany stosunku arystokracji angielskiej do studiów uniwersyteckich, które w epoce odrodzenia stopniowo odgrywały coraz większą rolę w życiu zarówno *gentry*, jak i *aristocracy*. Następny artykuł, nieżyjącego już Stanisława Tworka, omawia dzieła autorów renesansowych, które znalazły miejsce w programach szkół różnowierczych w Rzeczypospolitej w czasach nowożytnych. Marian Chachaj przedstawił przydatność metryk zagranicznych uniwersytetów jako źródła do dziejów kultury polskiej, a Adam A. Witusik zamieścił kolejny tekst o edukacji Tomasza Zamoyskiego.

Tematyce artykułów części drugiej daleko do jednolitości. Dwa poświęcono historii sztuki (Antoni Maśliński — „*Humanizm sztuki renesansu*”, Alicja Kurzątkowska — „*Rola Firlejów w rozwoju »renesansu lubelskiego«*”). Mirosława Zakrzewska-Dubasowa omówiwszy w skrócie dzieje kultury ormiańskiej i jej spuściznę piśmienniczą zajęła się polskim fragmentem tego wielkiego tematu, Stanisław Jedynak przedstawił poglądy etyczne Sebastiana Petrycego z Pilzna, a Andrzej Nowicki zaprezentował szkic z zakresu, jak to sam określił, *vaninografii* („*literatura o Vaninim*”) i *incontologii* („*nauka o spotkanach*”) ubierając w nowe szaty metodologiczne klasyczny zestaw problemów i pytań badawczych interesujących historyka kultury. Grupa trzech następnych tekstów dotyczy problematyki anglistycznej (Roman Tokarczyk — „*Utopia Gerarda Winstanleya*”, Antoni Krawczyk — „*Ocena Harringtona w historiografii*”, Anna Zagórska — „*Arden of Feversham*”. Definicja gatunku. Tendencje inscenizacyjne w popularnym teatrze elżbietańskim”). Tom zamyka, nieco odbijający swą tematyką od pozostałych, artykuł Teresy Romaniuk, poświęcony roli szlachty różnowierczej na sejmiku lubelskim w latach 1575 — 1648.

Jak z powyższego przeglądu wynika prace zawarte w omawianym tomie cechuje ogromna różnorodność tak tematyczna, jak i — z konieczności — formalna. Lekturze całości towarzyszą więc nieodłącznie wątpliwości co do koncepcji wydawniczej.

Omawiana książka jest IX tomem serii monografii wydawanych przez Wydział Humanistyczny Lubelskiego Towarzystwa Naukowego. Wydawca zadbał o jej szatę zewnętrzną; za jedyny mankament uznać należy umieszczenie ilustracji na końcu tomu, co całkowicie odrywa je od tekstów, którym winny służyć.

W. T.

Lukasz Górnicki i jego czasy, Sekcja Wydawnicza Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku, Białystok 1979, s. 206.

Z okazji 450-jej rocznicy urodzin Łukasza Górnickiego odbyła się w Białymstoku 21—22 października 1977 sesja naukowa zorganizowana przez Zakład Filologii Polskiej białostockiej filii Uniwersytetu Warszawskiego oraz Białostockie Towarzystwo Naukowe.

Opublikowane w końcu ubiegłego roku materiały tej sesji podzielono na trzy działy: historii, literatury i językoznawstwa. Dla interesujących wystąpień historyków Łukasz Górnicki był raczej tylko pretekstem. Andrzej Wyrobisz omówił bowiem drogi awansu społecznego polskich mieszczan w XVI wieku posługując się między wieloma innymi przykładem autora „Dwoznanina”. Andrzej Wyczański wypowiedział się na temat nazwisk chłopskich w Polsce w XVI w. atakując dotychczasowe ustalenia historiografii datujące pojawienie się ich na wiek XVIII; stwierdził masowe występowanie określeń identyfikacyjnych o charakterze nazwisk, a nie przewidział wśród chłopów starostwa korczyńskiego w wieku XVI. Marek Mrówczyński przedstawił szesnastowieczne losy Tykocina i związki Łukasza Górnickiego z tym miastem.

Referaty literaturoznawców dotyczyły już bezpośrednio twórczości Górnickiego. Jakub Lichański poddał szczegółowej analizie walory jego prozy — język, retorykę i filozofię — stosunek do otaczającej rzeczywistości, poglądy polityczne i lansowane wzorce obyczajowe. Bożena Chodźko omówiła ramy narracyjne „Rozmów Artaksesa i Ewandra”, a Barbara Noworolska zajęła się problemem manieryzmu w badaniach historyczno-literackich. Opierając się na przykładzie dramatu „Troas” (autorskiego spolszczenia tragedii Seneki) starała się rozwiązać problem zasadności zaliczania Górnickiego do manierystów.

W omawianym tomiku opublikowano jeszcze trzy referaty językoznawców — Ireny Halickiej, „Nazwy świadczeń i powinności w języku wsi podlaskiej w XVI wieku”, Ewy Prechitko, „Przydawki w składni Łukasza Górnickiego” oraz tekst budzącego szczególnie żywą dyskusję wystąpienia Mariana Jurkowskiego („Renesansowe modele przekładowe”) — wyodrębniającego charakterystyczne dla pisarzy renesansowych postawy translatorskie.

Wyrazić należy ubolewanie, że w tym skromniutkim pod względem technicznym wydawnictwie nie znalazły się wszystkie referaty wygłoszone na sesji (jak na przykład Janusza Pelca — „Europejskość i polskość naszego renesansu” czy Przemysława Zwolińskiego — „Łukasz Górnicki jako sławista”, które — jak można wnioskować na podstawie opracowanego przez Jakuba Lichańskiego omówienia dyskusji — wywołały żywy odzew wśród uczestników sesji). Nie może również wywołać entuzjazmu nakład tej wartościowej publikacji (100 egz.).

W. T.

Simon Proxenus a Sudetis, *Commentarii de itinere Francogallico*, edidit Dana Martinková, „Bibliotheca Scriptorum Medii Recentisque Aevorum”, series nova, t. V, Institutum Litterarum Academiae Scientiarum Hungaricae, Sectio Litterarum Renascentum, Akadémiai Kiadó, Budapest 1979, s. 127.

Simon Proxenus a Sudetis (1532—1575), nazwiska własnego Wirt, wybitny czeski humanista pochodził z mieszanego niemiecko-czeskiego małżeństwa z Budziejowic. W latach 1552—1556 zyskał staranne wykształcenie na uniwersytetach niemieckich: Rostock, Frankfurt